

Harkmethode zeer effectief bij bestrijding invasieve exotische waterplanten

Bijzondere samenwerking van meerdere partijen in beheer van Weerribben en Wieden

De biodiversiteit in Nationaal Park Weerribben-Wieden staat onder de druk. Het gebied wordt geteisterd door woekerende invasieve, exotische waterplanten die inheemse soorten in het nauw drijven. Daar moest ingegrepen worden, vonden de betrokken instanties. Na het testen van verschillende bestrijdingswijzen, kwam de harkmethode van *Harkboot.nl* als de effectiefste uit de bus. Vooral de exoot Cabomba is nu deels teruggedrongen. De diverse partijen die een bijzonder samenwerkingsverband vormen, zijn positief over het project. Een rondje langs de velden.

Auteur: Emiel te Walvaart

Nationaal Park Weerribben-Wieden is een Natura 2000-gebied waar verschillende invasieve, exotische ondergedoken waterplanten voorkomen die inheemse soorten verdringen. Het gaat onder meer om de *Cabomba* (waterwaaier) en ongelijkbladig vederkruid. De afgelopen jaren zijn verschillende methoden ingezet om de exoten te bestrijden, zoals het conventionele maaien, maai-verzamel en

sleepmessen. Na ervaring opgedaan te hebben met harken in andere gebieden en een uitgebreide monitoring, besloten de opdrachtgevers, Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta) en de provincie Overijssel, om uit te gaan van de Europese norm CWA 17916 – voorheen de Nederlandse norm NTA 8037, die in 2022 is omgezet in CWA – bij het verwijderen van woekerende waterplanten. Dat betekende

dat de keuze viel op de harkmethode die in deze Europese norm is vastgelegd.

Integrale gebiedsaanpak

Weerribben-Wieden is een groot terrein met overlapping van meerdere partijen die eigenaar of beheerder zijn. Het betreft onder meer de provincie Overijssel, de gemeente Steenwijkerland, WDODelta, Staatsbosbeheer,

BERMEN & SLOTEN

Natuurmonumenten en particulieren. Om al deze instanties op een lijn te krijgen bij de bestrijding, werd gekozen voor een gezamenlijke integrale gebiedsaanpak. Bij de aanbesteding, geleid door WDO Delta, kwam Vebego Groen als aannemer uit de bus, die Harkboot.nl uit Roden inhuurde voor de specialistische harkwerkzaamheden volgens CWA 17916. Leon Sterk, *founder* van Harkboot.nl: 'Eigenlijk lag het voor de hand dat Vebego Groen zich bij ons meldde, omdat we initiatiefnemer van de harktechniek zijn en ons hebben ontwikkeld als specialist. Bovendien kunnen we, in vergelijking met anderen, de beste resultaten voorleggen. Eigenlijk heeft geen ander bedrijf de vereiste harkmethode goed onder knie. Overigens zijn er ondertussen ook andere bedrijven, zoals A. de Jonge, die de methode beheersen. De groenspecialist uit St. Jans klooster wordt ook ingehuurd voor het project. We hebben onze methode ook vrij toegankelijk gemaakt voor gebruik door derden, zodat de markt gezond en fris blijft.'

Conver, dat onder meer gespecialiseerd is in maaboten, is de fabrikant van de harkboten. 'Wij hebben de boot ontworpen en ontwikkeld, waarna Conver het vaartuig heeft gefinetuned en gebouwd. Dat traject heeft wel zo'n vijf jaar geduurd en nu zijn we zover om de harkboot zonder problemen op de markt te brengen.'

Meerdere rondes

Harkboot.nl heeft er inmiddels een paar harkrondes op zitten. Sterk: 'Deze rondes hebben al goede resultaten opgeleverd. We blijven constant monitoren en beginnen juist weer met een nieuwe cyclus. Je hebt de exoten namelijk niet in één ronde uitgeroeid, maar je kunt ze wel sterk terugdringen. Als na hernieuwde controle blijkt dat het dekkingspercentage van die planten is gedaald, dan zijn we met elkaar nuttig bezig. Uiteindelijk heb je wel twee à drie rondes nodig om de situatie beheersbaar te maken.'

Vanuit de Europese richtlijn is de provincie Overijssel verantwoordelijk voor de aanpak van de exoten. De provincie heeft geld beschikbaar gesteld voor subsidiëring van het project, zodat de partners, zoals WDO Delta, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, aanvullende financiering ontvangen.

Sterk vindt deze integrale gebiedsaanpak een heel mooie case. 'Vaak zie je dat verschillende

partijen langs elkaar heen werken zonder concreet resultaat, waarbij ook nog geld is verspil. Je moet je tuin eveneens onderhouden, anders wordt het een wildernis. Velen zullen voor henzelf wensen hoe we nu bezig zijn in de Weerribben-Wieden. Een pluspunt is verder dat ook particulieren, zoals aanwonenden en recreatieondernemers, recht hebben op financiële ondersteuning van de provincie voor deze werkzaamheden.'

Mechanische en handmatige bestrijding

Annemarie Garssen, beleidsadviseur 'natuur' van de provincie Overijssel, is samen met collega Ben van Dinther, ecooloog 'soorten', betrokken bij de aanpak. 'Vanaf eind 2020 is de problematiek gaan spelen, na een inventarisatie van de gebieden. Daaruit bleek dat de exoot *Cabomba*, of waterwaaier, al wijdverspreid was in de Weerribben. In 2022 bleek dat de exoot ongelijkbladig vederkruid in de Wieden was opgedoken. We willen de soort beheersen ten gunste van de inheemse vegetatie, zoals krabbenscheer, fonteinkruiden en kranswieren, waarvoor de provincie een instandhoudingsdoel heeft. We willen verdere verspreiding en uitbreiding van de groeiplekken voorkomen, zodat de inheemse vegetatie niet wordt verdrongen.'

In eerste instantie werd een werkgroep ingesteld met de betrokken partijen, zoals WDO Delta en Staatsbosbeheer, voor de gewenste aanpak van de bestrijding. Vorig jaar kwam daar Natuurmonumenten bij, omdat er woekierend ongelijkbladig vederkruid werd aangetroffen in de door hen beheerde Wieden. Er werd besloten in te zetten op de beheersing van meerdere exoten met de harkmethode, een combinatie van mechanische en handmatige bestrijding. Garssen: 'We hebben daarvoor gekozen op advies van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). Door het harken wordt de exoot met wortel en al verwijderd. Dat is erg belangrijk. Maaien heeft geen zin, want de plant groeit weer snel aan. Hoewel je met machinaal verwijderen geen honderd procent resultaat bereikt, zijn de planten wel gro-

tendeels weg. In de ronde erna moet de (onder) aannemer handmatig de rest van de planten eruit trekken.'

Een vereiste van de provincie is dat de aannemer volgens het ecologisch werkprotocol werkt, want het is een Natura 2000-gebied met kwetsbare delen.

Verschillende partijen hebben het vaarwater in de Weerribben en de Wieden in beheer, zoals de provincie, WDO Delta, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, gemeente Steenwijkerland en particulieren bij wie ook exoten zijn aangetroffen. Garssen: 'Het was noodzakelijk om gezamenlijk op te trekken. Het was voor de provincie, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten een vrij nieuw onderwerp. Het waterschap beheert al langer de exoten. Maar sinds 2018 is de aanpak van Unielijstsoorten bij de provincie terechtgekomen. Vanuit onze bevoegdheid zijn we verantwoordelijk voor de aanpak, maar er ligt ook een verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de verschillende terreineigenaren die het water in beheer hebben. De provincie heeft hierbij een coördinerende rol. We stimuleren de partners bij de aanpak met de subsidieregeling Aanpak Invasieve Exoten. Zowel (semi)overheidsinstanties en natuurorganisaties als particulieren kunnen hiervan gebruikmaken.'

Vooral de recreatievaart is een knelpunt voor de verspreiding van de exoten. 'De boten zorgen ervoor dat de planten gemakkelijk in stukjes uiteenvallen. Ze blijven bijvoorbeeld in de schroef hangen en boten varen erdoorheen. Vervolgens kunnen de kleine plantendelen uitgroeien tot grotere exemplaren. Die verspreiding gaat best snel.'

Beste gezamenlijke aanpak

Het waterschap WDO Delta is ook een belangrijke partij als beheerder van de watergangen in de Weerribben en Wieden. Evelien Bakker, WDO Delta: 'De *Cabomba* is verspreid over verschillende eigendommen in het gehele gebied, niet alleen in onze watergangen, maar

'Door het harken wordt de exoot met wortel en al verwijderd, wat erg belangrijk is'

De oogst na het harken

ook in de petgaten van Staatsbosbeheer en de vaarwegen van de provincie. Nadat de provincie aanvankelijk probeerde de exoten weg te halen, zijn we om de tafel gaan zitten met de verschillende betrokkenen om te kijken naar de beste gezamenlijke aanpak. We kwamen dus uit op het onderhoud met de harkboot dat in twee rondes per jaar moet plaatsvinden op de grotere locaties met overlast van *Cabomba*. Daarnaast zijn zes rondes van handmatige aanpak noodzakelijk om de restjes te verwijderen. Vorig jaar werd ongelijkbladig vederkruid aangetroffen in de Wieden. 'Toen heeft het waterschap samen met Vebego Groen in januari tot met maart 2023 de exoot er helemaal uit geharkt met de harkboot en de rest handmatig verwijderd. We kwamen erachter dat de aannemer het moeilijk vindt om in te schatten hoeveel tijd het kost om zo'n groot natuurgebied als Weerribben-Wieden met zijn grillige (riet) oevers en moeilijke terrein aan te pakken.'

Na monitoring door de provincie vorig jaar bleek dat de *Cabomba* in percentages is afgenomen en beheersbaar is. De plantensoorten die er horen, stonden er weer volop. Bakker: 'Wanneer je alles weghaalt, bestaat er een kans dat je ook de inheemse planten verwijdert. De veerkracht van het systeem is echter dusdanig, dat die soorten zijn teruggekomen. We kwamen tot de voorlopige conclusie dat de harkboot op z'ich werkt, maar dat je die methode wel meerdere jaren moet volhouden en ook al de losse plantdeeltjes moet verwijderen. We willen bovendien de recreatievaart die de exoten kunnen verspreiden, wijzen op de risico's hiervan.'

Ook is het volgens Bakker belangrijk om tijdens de harkwerkzaamheden te kijken of er geen zuurstoftekort van het water optreedt waardoor vissen zouden kunnen sterven. 'Ik vind het heel goed dat de mensen van Harkboot op de signalen letten tijdens hun werk.' Zo'n grootschalige aanpak zoals in de Weerribben en de Wieden is volgens haar behoorlijk uniek. 'Collega's van andere waterschappen waren enthousiast over onze aanpak en de inspanning om de samenwerking zo goed mogelijk vorm te geven. Het liefst zouden we toe willen naar een gezamenlijk bestek, waarmee we één aannemer kunnen aansturen. Momenteel heeft elke organisatie in dit gebied nog zijn eigen bestek. We werken dan ook aan een samenwerkingsovereenkomst, zodat we voortaan samen één bestek kunnen hanteren.'

Waarborging biodiversiteit

Een andere stakeholder is Staatsbosbeheer, die de Weerribben beheert. 'Weerribben-Wieden vormt het grootste aaneengesloten laagveenmoeras in Noordwest-Europa met eenzelfde waterpeil en een complex systeem van watergangen en petgaten', aldus Merijn Kuiper, boswachter 'beheer' bij Staatsbosbeheer. 'Dit brengt een bepaalde biodiversiteit met zich mee die we moeten waarborgen. De invasieve exoten, zoals de *Cabomba*, die een weg in het systeem vond, kunnen de boel in de war gooien. Staatsbosbeheer kon zich dan ook vinden in de door de provincie aangegeven aanpak van de exoot om de verspreiding in de vaarwegen te voorkomen. Vandaar dat Staatsbosbeheer ook aansloot bij de integrale gebiedsaanpak. Ik vernam dat het best bijzonder is dat we met verschillende instanties samenwerken bij een

dergelijke gebiedsaanpak en gezamenlijk voor een bepaalde werkmethode kiezen. Het werkt niet als je met meerdere partijen hetzelfde water beheert en alleen met je eigen gangetje aan de slag gaat. Een pre is wel dat we gewend zijn elkaar veel op te zoeken op andere terreinen, zoals de waterinlaat en -uitlaat van de boezem.'

Kuiper begrijpt dat bestrijding in de vaarwegen met de gekozen harkmethode nodig is om verspreiding van *Cabomba* te voorkomen. 'Het is eigenlijk niet eens zozeer de harkboot zelf, maar het belangrijkste vind ik de werkwijze van de bemanning. Ze werken heel secuur en netjes, wat superbelangrijk is als er gewerkt wordt met een invasieve exoot. Dat is ook een groot pluspunt van de harkmethode, in vergelijking met andere werkwijzen. Wij passen het onderhoud vooral toe in de vaarwegen en niet zozeer in de petgaten, want de harkmethode is te ingrijpend voor het kwetsbare systeem daar. In een vaarweg is dat minder erg. Voor de *Cabomba* hebben we voor deze werkwijze gekozen, maar mocht er zich een nieuwe vervelende exoot aandienen, dan bekijken we dat weer opnieuw. We zoeken daarbij ook naar middelen om het te financieren. Het geheel beheersbaar houden is het belangrijkste doel.'

Continuïteit in onderhoud

De uitvoering van het project ligt in handen van Vebego Groen. De groenaannemer heeft destijds het bestek ter bestrijding van exoten aangenomen via het waterschap, een van de vijf partijen in het samenwerkingsverband. 'We hebben vervolgens een plan van aanpak gemaakt om in het aangegeven gebied het

De harkboot in actie

‘De voorlopige conclusie is dat de harkboot werkt, maar dat je die methode wel meerdere jaren moet volhouden en ook al de losse plantdeeltjes moet verwijderen’

water te ontdoen van de *Cabomba*,’ vertelt Wim van den Bos, projectmanager Vebego Groen. ‘Hiervoor hebben we Harkboot ingehuurd met zijn harkmethode. Dit was op advies van onze opdrachtgever WMO Delta, die zeer positief was over het specialistische bedrijf. We zijn vorig jaar begonnen op een kleine locatie in Blokzijl, waarna er in het najaar bleek dat de Weerribben en Wieden heel vervuild waren met exoten.’

Hij vervolgt: ‘Daarvoor was een omvangrijk plan van aanpak nodig, dat na de nodige inventarisatie en samenspraak tot stand kwam. Hierin stond wat er precies moest gebeuren, naast een kostenraming. We zijn de hele afgelopen winter aan de slag geweest om in de Wieden het ongelijkbladig vederkruid aan te pakken. Aan het eind van de zomer en in het begin van het najaar is de *Cabomba* in de Weerribben aan de beurt, aangezien dan het drijfvermogen van de plant afneemt. Momenteel zijn we daar volop aan de gang om samen met Harkboot de knelpunten eruit te pikken. Belangrijk is dat er continuïteit in het onderhoud is; anders sta je volgend jaar weer op nul.’

De harkmethode werd vorig jaar voor het eerst in het bestek opgenomen en was relatief nieuw

voor Vebego Groen. Van den Bos: ‘In dit verband was het ons voordeel dat we veel medewerkers hebben met afstand tot de arbeidsmarkt. We hebben erop ingeschreven omdat we al ervaring hebben met exotenbestrijding voor het Waterschap Vechtstromen. Hier pasten we de handmatige methode toe, omdat het daar voornamelijk gaat om de bestrijding van een andere exoot: de grote waternevel. Dat handwerk is voor onze medewerkers heel geschikt. We hebben dus de beschikking over veel handjes. Ondertussen kwam deze groot-schalige gebiedsaanpak in beeld, waarvoor we de aanbesteding wonnen. We hebben zelf niet zo’n machine in huis, zodat we bij Harkboot uitkwamen.’

Als Harkboot aan het werk is, vaart Vebego Groen er achteraan met zijn eigen bootjes om met de hand alle hoekjes en kantjes waar de harkboot niet bij kan komen, na te lopen en schoon te vegen. Van den Bos is vol lof over de samenwerking bij de gebiedsaanpak. ‘Alles is in samenspraak gegaan bij dit traject. Zo hadden we samen een wekelijkse meeting met alle betrokken partijen over de voortgang. In de samenwerking heb je de meeste kracht. Het probleem houdt namelijk niet op bij de begrenzing van een gebied.’

Harkmethode heeft toekomst

Groenvoorziener A. de Jonge is als onderaannemer betrokken bij de integrale gebiedsaanpak. Het bedrijf, dat onder meer gespecialiseerd is in het maaien van *wetlands*, is aangenomen voor de werkzaamheden met de harkboot. Omdat dit een specifieke vaardigheid vergt, is een medewerker van A. de Jonge opgeleid door Harkboot.nl. Bram de Jonge, medevenoot van A. de Jonge: ‘Harkboot heeft ons gevraagd of we konden bijspringen vanwege de drukte. Wij zien in deze harkmethode toekomst en hebben een medewerker die de expertise graag wil beheersen. Hij heeft meegelopen met de activiteiten van Harkboot op verschillende locaties in het land. Afgelopen winter heeft onze werknemer volop meegedraaid in het project. Nu wachten we af hoe het nieuwe bestek van de gezamenlijke gebiedsaanpak eruit gaat zien. We staan er zeker klaar voor, want Harkboot heeft met veel genoeg zijn expertise van de harkmethode met ons gedeeld. Met onze ervaring op het gebied van open wateren kunnen we van toegevoegde waarde zijn.’

De Jonge heeft in ieder geval ook gemerkt dat de harkmethode de exotische vegetatie heeft teruggedrongen. ‘We wisten dat het in één keer helemaal uitroeien niet realistisch is. Het zag er relatief goed uit, maar je moet het wel bijhouden; anders ben je na een jaar weer terug bij af.’

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!